
АНАЛІЗ РІВНЯ ПРАКТИЧНИХ УМІНЬ ДО ЗДОРОВ'ЯФОРМУЮЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ З ВАДАМИ СЛУХУ

Віталій Кашуба, Олена Маслова, Тетяна Ричок

Аннотация. Представлены результаты исследования уровня сформированности практических умений и навыков по здоровьесформированию детей и подростков с нарушениями слуха; охарактеризована структура организации и проведения исследований в данном целевом направлении; определены главные аспекты проблематики процесса физического воспитания школьников с нарушениями слуха.

Ключевые слова: практические умения, здоровьесформирующая деятельность, дети и подростки с нарушениями слуха, ученики, слабослышащие, глухие.

Abstract. The results of studying the level of formation of practical skills of health formation of children and adolescents with hearing impairments are presented; the structure of organizing and carrying out researches in the given target direction is characterized; the main aspects of the problematic of physical education process of schoolchildren with hearing impairments are determined.

Keywords: practical skills, health forming activity, children and adolescents with hearing disorders, schoolchildren, hard-of-hearing, deaf.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі розвитку світового суспільства дуже гостро постала проблема вирішення питань, пов'язаних із дитячою інвалідністю [2].

З огляду на специфіку розвитку даного процесу, сьогодні одним із пріоритетних завдань соціальної політики України стало забезпечення нормальних умов життєдіяльності та повноцінної адаптації дітей з різними вадами, у тому числі і з сенсорними порушеннями, в соціумі, що передбачено і встановлено у таких нормативно-правових документах нашої держави, як урядова програма «Діти України», цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації», Закони України «Про концепцію розвитку охорони здоров'я населення України», «Про охорону дитинства» [1].

Сучасні політичні та соціальні погляди синтезували єдину мету механізму адаптації дітей із вродженими або набутими вадами сенсорних систем, спрямовану на ефективне використання збережених аналізаторів та їхніх функцій з компенсаторно-корекційним навантаженням і цілеспрямованим розвитком психічних процесів, що обумовлюють рівень опанування дітьми різних категорій знань, умінь і навичок, покращуючи їхню освіченість та підвищуючи потенційність суспільної інтеграції [3, 11].

Провідні фахівці з корекційної педагогіки стверджують, що питання про необхідність виховання у сучасної молоді формування здорового способу життя дітей і підлітків із вродженими або набутими вадами на сьогодні відкрите [1, 2].

На їхню думку, особливо важливим залишається питання зміни навчально-виховного процесу у напрямі сприяння не тільки інтелектуальному розвитку, а й збереженню фізичного і соматичного статусу дитини, покращення рівня адаптивності, збільшення резервів здоров'я за рахунок підвищення рівня освіченості і здатності до практичної реалізації набутих теоретичних знань [5, 9]. О. А. Томенко [8] зазначив, що до формування теоретичних знань старшокласників входить комплекс вимог, який сьогодні відсутній у системі фізичного виховання школяра, ще не осмислений педагогами і не увійшов до освітнього стандарту. М. М. Саїнчук визначила [7], що процес формування знань з фізичної культури є неодмінною умовою свідомого опанування рухових умінь і навичок учнів.

Провідні спеціалісти з теорії та методики фізичного виховання стверджують [4, 6], що формуванню знань із фізичної культури у школярів сприятиме розробка відповідних програм і побудова навчального процесу так, щоб теоретичний матеріал засвоювався в процесі навчання для підвищення мотивації до занять фізичними вправами, підвищення потреби в здоровому способі життя, а також сприяння вирішенню всіх завдань, які стоять перед процесом фізичного виховання в школі.

Проектуючи дане формулювання на специфічний процес адаптивного фізичного виховання, слід підкреслити необхідність розробки нових теоретико-методичних підходів, що сприятимуть вирішенню саме практичних завдань навчально-виховного процесу дітей із різними вадами.

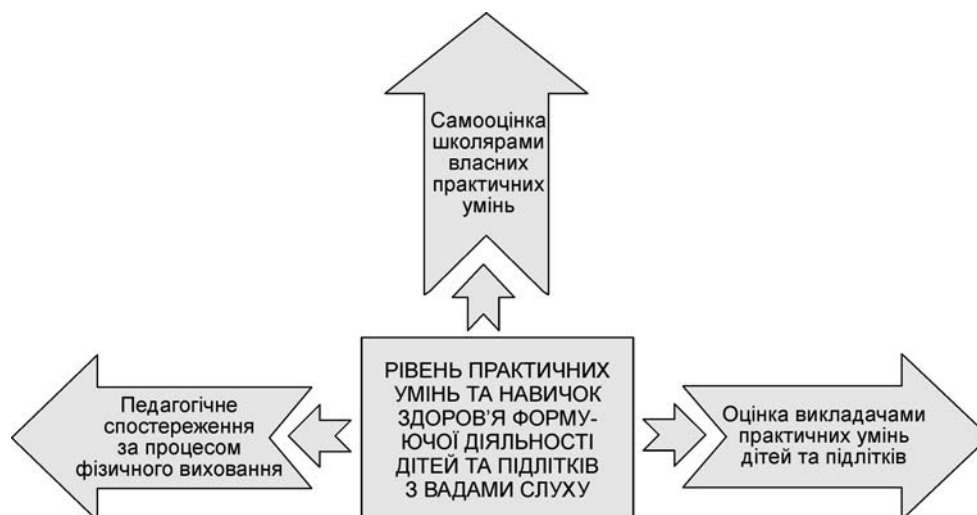

Рисунок 1 – Спрямування досліджень рівня прояву практичних умінь та навичок школярів з вадами слуху до здоров'яформуючої діяльності

Проведені дослідження були виконані за теми Зведеного плану НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2016–2020 рр. Міністерства освіти і науки України, розробленого і затвердженого у Національному університеті фізичного виховання і спорту України.

Мета дослідження – визначення рівня практичних умінь школярів із вадами слуху для оцінки їх готовності до здійснення здоров'яформуючої діяльності.

Методи дослідження: аналіз і узагальнення даних спеціальної науково-методичної літератури, моніторинг інформаційних ресурсів мережі Інтернет, соціологічні методи (анкетування), методи математичної статистики.

Результати дослідження та їх обговорення. Дослідження проводили на базі Національного університету фізичного виховання і спорту України, а також спеціалізованих загальноосвітніх закладів м. Києва та Київської області, у яких, за попередньою згодою батьків, взяли участь 236 учнів 13–19 років з різними вродженими або набутими вадами слуху. Проведені попередні дослідження з визначення рівня теоретичної підготовленості школярів з вадами слуху з метою оцінки потенційної їх здатності до підвищення мотивації до здоров'яформування продемонстрували вузький спектр робіт з визначеної проблематики.

Окремо слід відмітити, що у процесі проведення власних досліджень ми не зустріли жодного свідчення про дослідницьку діяльність науковців сучасності для встановлення обґрунтованих фактів із вказаного питання.

Отримані дані окреслили перспективу подальших наших досліджень для визначення рівня умінь дітей та підлітків із застосування ними

отриманих теоретичних знань у практичній фізкультурно-оздоровчій та здоров'яформуючій діяльності.

Нами було проведено тривекторне дослідження рівня прояву практичних умінь та навичок школярів із різним ступенем ураження слухової функції як індикатора їх здатності до самостійного здоров'яформування (рис. 1).

Перший вектор включав вивчення самооцінки школярів з вадами слуху власних практичних умінь із здоров'язберігаючої діяльності.

Другим вектором досліджень стала оцінка практичних умінь та навичок дітей і підлітків з вадами слуху викладачами фізичного виховання.

Третій вектор об'єднав результати педагогічних спостережень за процесом фізичного виховання школярів із вадами слуху.

Дослідження практичних умінь та навичок школярів із вадами слуху за першим вектором включало проведення анкетного опитування за методикою, запропонованою Т. В. Антоною і модифікованою Е. А. Захаріною та С. М. Футорним [10] для виявлення загального рівня сформованості умінь учнів виконувати практичні завдання зі здоров'яформуючої діяльності.

Кожне питання оцінювали окремо, воно мало свій максимальний бал, сумарну оцінку визначали як виражене у відсотках відношення суми набраних учнем балів до суми максимальних балів за всі питання в цілому (табл. 1).

Результати вивчення самооцінки рівня сформованості практичних умінь та навичок школярами з вадами слуху показали, що понад 67 % учнів незалежно від віку та ступеня ураження слухової функції знаходяться на індивідуальному рівні. Майже 27 % дітей та підлітків оцінюють свої

Таблиця 1 – Шкала сформованості практичних умінь та навичок [10]

Рівень сформованості практичних умінь та навичок		%
Початковий	Незнання багатьох питань, пов'язаних зі здійсненням здоров'яформуючої діяльності, і, як наслідок, нездатність застосовувати їх на практиці	до 34
Індиферентний	Сподівання на можливість застосування на практиці вмінь та навичок здійснення здоров'яформуючої діяльності, проте відсутня валеологічна практика	35–68
Достатній	Підтверджує можливість ведення активної здоров'яформуючої діяльності, проявляючи вміння до організації здорового способу життя	понад 69

практичні навички на початковому рівні і лише 6 % школярів вважають що їхній рівень сформованості практичних умінь та навичок здійснення здоров'яформуючої діяльності відповідає достатньому рівню (рис. 2).

Слід відмітити, що серед глухих дівчат 13–15 та 16–19 років не було жодної учениці, яка б відзначила власний рівень сформованості практичних умінь та навичок на достатньому рівні.

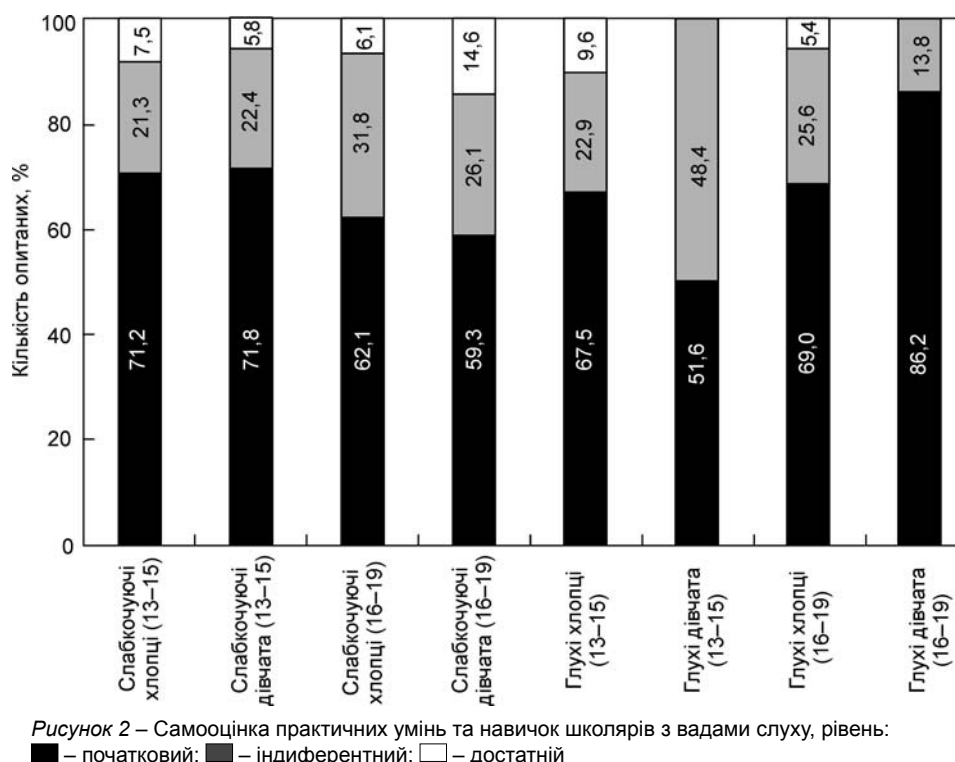
Аналіз відповідей школярів із вадами слуху дозволив окреслити коло найскладніших для них

умінь, серед яких були відмічені ті, що пов'язані з організацією оптимального рухового режиму (83,5 %), з самостійним складанням програми фізкультурно-оздоровчих занять (91,3 %), із застосуванням знань про специфіку впливу певних видів фізичних вправ на організм (84,9 %), із здійсненням контролю за фізичними навантаженнями на заняттях (95,5 %).

Оцінка викладачами фізичної культури рівня сформованості практичних умінь та навичок дітей і підлітків із вадами слуху складала другий вектор досліджень. У даному напрямі було проведено анкетне опитування за аналогічною методикою, що і для учнів, але спеціально адаптованою для викладачів. Аналіз результатів опитування здійснювали за визначеною у таблиці 1 шкалою.

Отримані дані показали, що викладачі фізичної культури більш оптимістично ставляться до рівня прояву учнями практичних умінь здійснення здоров'яформуючої діяльності: 23,0 % педагогів відносять їх до початкового рівня, 69,7 % відмітили у своїх учнів індиферентний рівень і 7,3 % співвіднесли підопічних школярів з достатнім рівнем сформованості практичних умінь та навичок.

На думку викладачів фізичної культури, найбільшу складність в учнів можуть викликати вміння, що потребують прояву знань методики побудови і проведення занять з фізичної культури (57,8 %); способів індивідуальної організації, планування, регулювання і контролю за фізичними навантаженнями під час занять фізичними вправа-

ми професійно орієнтованої та оздоровчо-коригуючої спрямованості (73,2 %); способів складання комплексів вправ із сучасних систем фізичного виховання (69,4 %); способів регулювання маси тіла (79,8 %); вдосконалення техніки рухів в обраному виді спорту (61,8 %).

Третій вектор досліджень включав проведення педагогічних спостережень на уроках фізичної культури і суб'єктивну оцінку рівня практичних умінь та навичок здатності до здоров'яформування школярів з вадами слуху.

Отримані результати педагогічного спостереження продемонстрували неосвіченість майже 77,0 % учнів у питаннях складання індивідуальних програм фізкультурно-оздоровчих занять; розробці комплексів ранкової гігієнічної гімнастики; обґрунтуванні режимів харчування, рекомендацій до застосування засобів проти травматизму під час занять фізичною культурою і спортом.

Встановлено, що майже 83,0 % школярів не мають уявлення про основи організації рухового режиму, характеристики вправ і підбору форм занять залежно від особливостей індивідуальної навчальної діяльності, самопочуття і показників здоров'я; основи техніки безпеки та профілактики травматизму на заняттях фізичною культурою; базові уміння надання першої медичної допомоги; основи організації та проведення спортивно-масових заходів або змагань з видів спорту; специфіку впливу певних видів фізичних вправ на організм людини тощо.

Таким чином, результати досліджень свідчать, що переважна більшість дітей та підлітків з вадами слуху недостатньо засвоїли теоретичні знання,

мають незначний руховий досвід і практично не беруть участі у власній здоров'яформуючій діяльності, що вже позначилося на рівні їхнього фізичного стану, фізичної і розумової працездатності, і взагалі на рівні загальної культури. Головною причиною такої ситуації, на нашу думку, є низький рівень ефективності процесу фізичного виховання як складової загальної структури освіти школярів із вадами слуху.

Висновки. Проведені дослідження рівня теоретичної підготовленості і сформованості практичних умінь школярів із вадами слуху до їх здатності до здоров'яформування показали слабе володіння понятійним апаратом дисциплін «фізична культура» й «основи здорового способу життя»; відсутність необхідних наукових систематизованих знань у галузі фізичної культури; неготовність до здійснення методично грамотної побудованої фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Дослідженнями встановлено першочергові питання проблематики процесу фізичного виховання дітей із вадами слуху, вирішення яких сприятиме покращенню не тільки їхнього фізичного стану, фізичного розвитку та фізичної підготовленості, а й оптимізує власну здатність до соціальної адаптації в умови існування сучасного суспільства. Серед цих питань досить аргументовано представлено необхідність підвищення рівня теоретичної підготовки учнів із вадами слуху; покращення відпрацьованості методичної організації проведення занять з фізичної культури для даного контингенту; усунення формального підходу до структуризації інформаційного наповнення і підбору засобів його подання.

Література

1. *Випасняк І.* Вплив активізації рухової активності на соціальну інтеграцію глухих дітей / І. Випасняк // Вісн. Прикарпат. ун-ту. – 2006. – Вип. 2. – С. 136–140.
2. *Гацьова Л. С.* Соматичне здоров'я дітей зі зниженим слухом та його зміни під впливом експериментальної методики / Л. С. Гацьова // Фіз. культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. праць. – 2012. – Вип. 13. – С. 1823.
3. *Герасимова Н. А.* Интегральная технология обучения в физкультурном образовании школьников: дис. ... канд. пед. наук / Н. А. Герасимова. – СПб., 2003. – 251 с.
4. *Єліссєєва Д.* Рівень теоретичних знань із фізичної культури дітей старшого шкільного віку / Д. Єліссєєва // Молода спортивна наука України: зб. наук. праць. – 2015. – Т. 2. – С. 86–90.
5. *Кашуба В. А.* Современные подходы к здоровьесбережению студентов в процессе физического воспитания / В. А. Кашуба, С. М. Футорный, Е. В. Андреева // Физ. воспитание студентов. – 2012. – № 5. – С. 50–58.
6. *Круцевич Т.* Підходи до оцінки теоретичних знань з фізичної культури дітей середнього шкільного віку / Т. Круцевич, О. Іщенко, В. Семененко // Спорт. вісн. Придніпров'я. – 2014. – № 1. – С. 68–73.
7. *Саїнчук М. М.* Ціннісна орієнтація старшокласників до отримання теоретичних знань із фізичної культури / М. М. Саїнчук // Молода спортивна наука України: зб. наук. праць. – 2011. – Т. 2. – С. 227–232.
8. *Томенко О. А.* Теоретико-методологічні основи неспеціальної фізкультурної освіти учнівської молоді: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 / О. А. Томенко. – К., 2012. – 39 с.
9. *Футорний С. М.* Сучасні підходи до формування здорового способу життя студентів / С. М. Футорний // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. – 2012. – № 3. – С. 15–19.

10. *Футорный С. М.* Современные аспекты разработки и внедрения здоровьесберегающих технологий в процессе физического воспитания студенческой молодежи / С. М. Футорный // Фіз. культура, спорт та здоров'я нації. – 2014. – № 3 (56). – С. 312–319.

11. *Футорный С. М.* Здоровьесберегающие технологии в процессе физического воспитания студенческой молодежи: [монография] / С. М. Футорный. – К. : Саммит-книга, 2014. – 296 с.

Literatura

1. *Vypasniak I.* Impact of motor activity activation on social integration of deaf children / I. Vypasniak // Visnyk Prykarpatskoho universytetu. – 2006. – Iss. 2. – P. 136–140.

2. *Hatsoieva L. S.* Somatic health of children with impaired hearing and its changes under the influence of experimental methods / L. S. Hatsoieva // Fiz. kultura, sport ta zdorovia natsii : zbirnyk naukovykh prats. – 2012. – Iss. 13. – P. 18–23.

3. *Gerasimova N. A.* Integral technology of teaching in physical culture education of schoolchildren: Dissertation of Ph. D. In Pedagogics / N. A. Gerasimova. – Saint Petersburg, 2003. – 251 p.

4. *Ieliseieva D.* Level of theoretical knowledge in physical culture of children of senior school age / D. Ieliseieva // Moloda sportyvna nauka Ukrainy: zbirnyk naukovykh prats. – 2015. – Vol. 2. – P. 86–90.

5. *Kashuba V. A.* Modern approaches to health preserving of students in the process of physical education / V. A. Kashuba, S. M. Futorny, E. V. Andreyeva // Fizicheskoye vospitaniye studentov. – 2012. – N 5. – P. 50–58.

6. *Krutsevych T.* Approaches to evaluating theoretical knowledge in physical culture of children of middle school age / T. Krutsevych, O. Ishchenko, V. Semenenko // Sportyvnyi visnyk Prydniprovia. – 2014. – N 1. – P. 68–73.

7. *Sainchuk M. M.* Value orientation of senior schoolchildren to gaining theoretical knowledge in physical culture / M. M. Sainchuk // Moloda sportyvna nauka Ukrainy: zbirnyk naukovykh prats. – 2011. – Vol. 2. – P. 227–232.

8. *Tomenko O. A.* Theoretico-methodical bases of non-special physical culture education of students: author's abstract for Doctoral degree in Physical Education and Sport 24.00.02 / O. A. Tomenko. Kiev, 2012. – 39 p.

9. *Futorny S. M.* Modern approaches to healthy way of life formation in students / S. M. Futorny // Teoriia i metodyka fiz. vykhovannia i sportu. – 2012. – N 3. – P. 15–19.

10. *Futorny S. M.* Modern aspects of elaborating and introducing health preserving technologies in the process of physical education of student youth / S. M. Futorny // Fiz. kultura, sport ta zdorovia natsii. – 2014. – N 3 (56). – P. 312–319.

11. *Futorny S. M.* Health preserving technologies in the process of physical education of student youth: monograph / S. M. Futorny. – Kiev : Sammit-kniga, 2014. – 296 p.